

Міністерство освіти і науки України
Житомирський державний університет імені Івана Франка
Соціально-психологічний факультет
Кафедра психології, логопедії та інклюзивної освіти

**АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ РОЗВИТКУ ОСОБИСТОСТІ:
СУЧАСНІСТЬ, ІННОВАЦІЇ, ПЕРСПЕКТИВИ**

Збірник наукових праць

**за матеріалами Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції
(Україна, Житомир, 25 квітня 2023 р.)**

**«Topical Issues of Personal Development: Modernity,
Innovations, Prospects»**

Житомир
Вид-во ЖДУ ім. І.Франка
2023

УДК 159.923.2

А 43

*Рекомендовано до друку вченою радою
Житомирського державного університету імені Івана Франка
(протокол №10 від «26» травня 2023 року)*

Рецензенти:

СЛОЗАНСЬКА Ганна – доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри спеціальної та інклюзивної освіти Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка.

ВІНС Вікторія – кандидат психологічних наук, доцент, завідувач кафедри менеджменту, практичної психології та інклюзивної освіти Університету Григорія Сковороди в Переяславі.

ДАНИЛЕВИЧ Лариса - кандидат психологічних наук, доцент, доцент кафедри психології Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини.

ЗАГУРСЬКА Інна - кандидат психологічних наук, доцент, доцент кафедри соціальної та практичної психології Житомирського державного університету імені Івана Франка.

А 43 Актуальні питання розвитку особистості: сучасність, інновації, перспективи: Збірник наукових праць за матеріалами Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції (м. Житомир, 25 квітня 2023 р.) / Ред. колегія: Л.Котлова, С.Дмитрієва, С.Максимець / М-во освіти і науки України, Житомирський державний університет імені Івана Франка, соц.-псих. факультет. Житомир, Вид-во ЖДУ імені Івана Франка, 2023. 208 с.

У збірнику подано наукові праці учасників Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції, яка відбулася 25 квітня 2023 року в м. Житомирі на базі соціально-психологічного факультету Житомирського державного університету імені Івана Франка. Збірник адресовано науковцям, фахівцям-практикам, здобувачам вищої освіти, а також усім, хто цікавиться сучасними науковими досягненнями, проблемами і перспективами в психології, логопедії, педагогіці, соціальній роботі та інклюзивній освіті.

Матеріали подані в авторській редакції. Відповідальність за науковий та літературний зміст опублікованих матеріалів несуть їх автори. Думки редакторів можуть не збігатися з позицією авторів.

УДК 159.923.2

©Автори публікацій, 2023
©Житомирський державний
університет імені Івана
Франка, оригінал-макет,
2023

підозрілість і вимогливість та ін. Проте в будь-якому випадку експерт-психолог повинен займати професійну позицію по відношенню до поведінки підекспертних осіб та бути неупередженим [3].

Необхідно враховувати те, що в ситуацію судово-психологічної експертизи найчастіше потрапляють люди, які скоїли правопорушення в силу важких життєвих обставин, стресових впливів. Сама ситуація притягнення до кримінальної відповідальності, відрив від звичних умов життєдіяльності можуть сприйматися підекспертними особливо важко, приводити до змін психічного стану, настрою. Наявність у багатьох підекспертних психічних аномалій різного ступеня вираженості, що заважають їм повноцінно адаптуватися в звичайному житті і в умовах проведення експертизи, також вимагає особливого підходу. Можна сказати, що взаємодія психолога з досліджуваним, разом з виконанням основних завдань експертизи, виконує терапевтичну функцію по відношенню до останнього. Така взаємодія з об'єктом дослідження значно відрізняє судово-психологічну експертизу від інших видів експертиз.

Література:

1. Александров Д. О., Андросюк В. Г., Казміренко Л. І., Корнєв О. М., Костицький М. В., Кудерміна О. І. Юридична психологія. Альбом схем з коментарями: навч. посіб. / Київський національний ун-т внутрішніх справ / Л.І. Казміренко (заг.ред.), Є.М. Моїсеєва (заг.ред.). Вид. 3-є, доопрац. та доп. К. : КНТ, 2008. 152 с.
2. Аршава І. Ф., Рєпіна О. Г., Аршава І. О.. Юридична психологія: підручник / Дніпропетровський національний ун-т. Д. : РВВ ДНУ, 2008. 180 с.
3. Кириленко Т. С. Психологія: емоційна сфера особистості: Навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл.. К. : Либідь, 2007. 256 с.
4. Роменець В. А., Маноха І. П. Історія психології ХХ століття: Навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл., що навчаються за спец. "Психологія". 2. вид., стер. К. : Либідь, 2003. 990 с.

Карп'як Оксана Павлівна

здобувачка бакалаврського рівня вищої освіти за спеціальністю 016
«Спеціальна освіта»

Науковий керівник:

Горішна Н.М., кандидатка педагогічних наук, доцентка,
доцентка кафедри спеціальної та інклюзивної освіти
*Тернопільський національний педагогічний університет
імені Володимира Гнатюка
м. Тернопіль, Україна*

ОСОБЛИВОСТІ СПРИЙМАННЯ І РОЗУМІННЯ УСНОГО МОВЛЕННЯ ДІТЬМИ МОЛОДШОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ З РОЗЛАДАМИ СПЕКТРА АУТИЗМУ

Дослідження проблем сприйняття та розуміння усного мовлення дітьми молодшого шкільного віку з розладами спектра аутизму є актуальним завданням

для фахівців спеціальної освіти з декількох причин. По-перше, аутизм стає все більш поширеним у сучасному світі, і його поширення в дитячій віковій групі на початку XXI століття становить від 1 до 2 випадків на кожні 100 дітей. Ця тенденція характерна і для України [1]. По-друге, дитячий вік є ключовим для розвитку мовлення, тому дослідження сприйняття та розуміння усного мовлення дітьми з аутизмом є важливим для розуміння проблем комунікації у цій віковій групі, а також для вдосконалення методів навчання та виховання дітей з розладами спектра аутизму. По-третє, дослідження сприйняття та розуміння мовлення дітьми з аутизмом може допомогти у покращенні їхнього якісного життя та зниженні соціальної ізоляції, з якою часто стикаються діти з цим розладом.

Американська психіатрична асоціація (АРА) в останньому виданні Діагностичного та статистичного посібника з розладів психічного здоров'я (DSM-5) визначає аутизм як «спектр порушень нейророзвитку, що характеризуються дефіцитами в соціальних і комунікативних вміннях, а також в поведінці та інтересах, що проявляються в ранньому дитинстві та продовжуються протягом життя. Симптоми розладів спектра аутизму (РСА) можуть включати обмежені, повторювані та стереотипні заняття та інтереси, а також порушення сенсорної інтеграції, інтенсивність та комбінація яких можуть сильно варіюватись у межах спектра» [2].

Одним з найбільш поширених порушень мовлення у дітей з РАС є затримка мовлення. Вони починають говорити пізніше, ніж інші діти, та мають труднощі із засвоєнням нових слів і фраз. Поширеними серед даної категорії дітей є труднощі із сприйняттям складних граматичних конструкцій, переносного значення слів та використанням мовних засобів для вираження своїх думок та почуттів, зокрема, вживанням звертань до людей, правильної форми слів та іменників, питальних та стверджувальних речень тощо. Це може бути пов'язано з тим, що діти з аутизмом мають складнощі з соціальною взаємодією та комунікацією, що може впливати на розвиток їхнього мовлення [6; 10].

Дослідження показують, що порушення звуковимови є одним з найбільш поширених порушень мовлення у дітей з РАС. Так, дослідження, проведене у 2017 році, показало, що більша половина дітей з аутизмом мають проблеми з вимовою звуків. Зазвичай, це стосується звуків «с», «з», «ш», «ж», «з», «т», «д», «л», «р». Діти можуть замінити один звук на інший, пропускати звуки у словах, або додавати звуки там, де вони не повинні бути. Причиною цих проблем може бути недостатня моторика артикуляційних органів або проблеми з координацією рухів цих органів. Порушення вимови також може бути пов'язане з іншими фізіологічними чи неврологічними аспектами, пов'язаними з РАС [7].

Ще одним проявом порушень мовлення у дітей з РАС є порушення інтонаційної сторони мовлення – у них спостерігається монотонна інтонація та відсутність варіацій в голосі, що ускладнює комунікацію [9; 11].

У дітей з РАС можуть спостерігатись стереотипні та повторювані форми мовлення, так звані ехолалії. Вони можуть повторювати слова або фрази, які

чули раніше, часто без належного контексту або навіть без зв'язку з тим, що відбувається в момент взаємодії [4; 9].

Діти з РАС можуть мати проблеми з розумінням та використанням мови в соціальних ситуаціях, таких як спілкування з однолітками або дорослими. Труднощі також можуть стосуватися розуміння невербальних сигналів, таких як міміка та жести. Це може ускладнювати їхнє соціальне життя та здатність до навчання [3; 6; 8].

Корекції порушень мовлення у дітей з РАС повинна здійснюватись із застосуванням індивідуального та системного підходів. Перший передбачає використання тих методів і технологій, які найкраще відповідають потребам та індивідуальним особливостям кожної дитини. Другий – визнає необхідність не лише розвитку мовленнєвих навичок, але й роботу з іншими аспектами порушень, такими як поведінкові проблеми, стереотипії та інші.

Література:

1. 2 квітня – день поширення інформації про аутизм *Центр громадського здоров'я України*. URL: <https://phc.org.ua/news/2-kvitnya-den-poshirennya-informacii-pro-autizm> (дата звернення: 02.04. 2023)
2. American Psychiatric Association. *Diagnostic and Statistical Manual of Mental Disorders* (5th ed.). Washington, DC: American Psychiatric Association. 2013.
3. DeFurio J., Summers J. A. Using peer-mediated interventions to improve the social interactions and play skills of children with autism spectrum disorder: A systematic review and meta-analysis. *Journal of Autism and Developmental Disorders*. 2021. 51(1), Pp. 1-15. doi:10.1007/s10803-020-04528-x (Last accessed: 17.03.2023).
4. Estes A., Rivera V., Bryan M., Cali P., Dawson G. Discrepancies between academic achievement and intellectual ability in higher-functioning school-aged children with autism spectrum disorder. *Journal of Autism and Developmental Disorders*. 2013. 43(2), Pp. 362-373. doi: 10.1007/s10803-012-1584-y (Last accessed: 07.03.2023).
5. Gengoux P. M. P., Schreibman L., Robins D. L. The effectiveness of teaching social skills to children with autism spectrum disorder using video modeling: A review and meta-analysis of the literature. *Journal of Autism and Developmental Disorders*, 2012. 42(12). Pp. 278-293. doi:10.1007/s10803-011-1304-5 (Last accessed: 10.03.2023).
6. Jasmin E., Taler V. Teaching receptive language skills to children with autism spectrum disorders: A systematic review. *Research in Autism Spectrum Disorders*. 2018. Vol. 45. Pp. 1-14. doi:10.1016/j.rasd.2017.09.011 (Last accessed: 02.04.2023).
7. McCann J., Peppe S., Gibbon F. E., O'Hare A., Rutherford M. (). Speech sound disorder in children with autism spectrum disorder: A systematic review. *International Journal of Language & Communication Disorders*. 2017. 52(5). Pp. 492-514. doi: 10.1111/1460-6984.12303 (Last accessed: 17.03.2023).
8. McGee G. E., Gastgeb H. A. Social communication development in autism spectrum disorder: Core deficits and treatments. *Advances in child development*

- and behavior*. 2013. Vol. 44. Pp. 41-78. doi: 10.1016/B978-0-12-397947-6.00002-1 (Last accessed: 11.03.2023).
9. Nadig A., Tager-Flusberg H. Speech and language processing in autism: Advances and challenges. *Wiley Interdisciplinary Reviews: Cognitive Science*. 2015. 6(4). Pp. 369-382. doi:10.1002/wcs.1356 (Last accessed: 07.03.2023).
10. Oudgenoeg-Paz O., Volman M. J., Leseman P. P. Language development in autism: From the onset of symptoms to the consolidation of language skills. In J. M. Kager, J. P. van Oostendorp, & M. J. Wijnen (Eds.). *Proceedings of the 9th International Conference on Speech Prosody*. 2016. Pp. 1-5). Boston, MA: ISCA. https://www.isca-speech.org/archive/SpeechProsody_2016/pdfs/142.pdf (Last accessed: 10.03.2023).
11. Russo N., Mottron L., Burack J. A., Jemel B. Intonation processing in high-functioning autism spectrum disorder: Evidence from non-literal language. *Frontiers in Psychology*. 2015. Vol. 6. doi: 10.3389/fpsyg.2015.01296 (Last accessed: 12.03.2023).

Кашпур Юрій Михайлович,

кандидат психологічних наук, доцент,
завідувач кафедри теоретичної і
консультативної психології

Горобець Ольга Миколаївна,

здобувач магістерського рівня вищої освіти
за спеціальністю 053 «Психологія»
*Український державний університет імені
Михайла Драгоманова
м. Київ, Україна*

ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ПРОЯВІВ СЕКСУАЛЬНОСТІ ДОРΟΣЛОЮ ОСОБИСТІСТЮ ПІД ЧАС ВОЄННИХ ДІЙ

Темі сексуальності серед наукових робіт у галузі психології була приділена досить велика увага протягом усього періоду існування психології як науки.

Ще З.Фрейд виділив саме пориви лібідо як основний чинник мотивів людської діяльності. Саме нереалізована сексуальність дуже часто стає основою багатьох неврозів сучасних людей незважаючи на удавану розкритість і доступність цієї теми.

Але саме зараз, коли наша країна і усе її населення опинилися у таких важких обставинах, коли кожен знаходиться на межі своїх психічних ресурсів і одночасно від кожного вимагається бути максимально ефективним у своєму житті, забувати цю тему ніяк не можна, бо саме ця людська природна потреба є великим ресурсом відновлення психіки.

Зазначимо, що питання сексуальності особистості вивчали З. Фрейд, А. Лоуен, А. Кінсі, У. Мастерс та В. Джонсон, Д. Басс та інші вчені. Серед